

організацій, громадських об'єднань, праці й відпочинку громадян, повагу до їх честі, людської гідності та громадської моралі». Відповідно до підпункту 2.1. п. 2 зазначеного положення охорона громадського порядку визначалась одним із основних завдань працівників служби дільничних інспекторів міліції.

У прийнятій, на заміну згаданого положення, Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції, затвердженій наказом Міністерства внутрішніх справ України від 28 липня 2017 року № 650 [5], серед основних завдань та напрямів діяльності дільничних офіцерів поліції такий напрям, як охорона громадського порядку, взагалі відсутній. Натомість зазначено про напрям діяльності – вжиття заходів для забезпечення публічного порядку.

Закон України «Про Національну поліцію» [6] також не містить визначення терміна «громадський порядок» та одним із основних завдань Національної поліції України встановлює надання поліцейських послуг у сферах забезпечення публічної безпеки і порядку (п. 1 ст. 2).

Отже, в основних нормативних актах, які визначають правові засади організації та діяльності Національної поліції України, відсутній термін «громадський порядок», натомість вживається «публічний порядок», визначення якого ці акти не містять.

Така юридична невизначеність дезорієнтує працівників правоохоронних органів. Зазначений термінологічний різнобій порушує приписи Конституції України, у п. 17 ч. 1 ст. 92 якої передбачено, що виключно законами України визначаються основи національної безпеки, організації Збройних Сил України і забезпечення громадського порядку. Тому, на нашу думку, у законодавстві слід послуговуватися поняттям «громадський порядок» і не вживати поняття «публічний порядок».

Список бібліографічних посилань

1. Кримінальний кодекс України : закон України від 05.04.2001 № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25–26. Ст. 131.
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення : закон УРСР від 07.12.1984 № 8073-X. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. № 51. Ст. 1122.
3. Про особливості забезпечення громадського порядку та громадської безпеки у зв'язку з підготовкою та проведенням футбольних матчів : закон України від 08.07.2011 № 3673-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 9. Ст. 64.
4. Положення про службу дільничних інспекторів міліції в системі Міністерства внутрішніх справ України : затв. наказом М-ва юстиції України від 06.12.2010 № 1219/18514. *Офіційний вісник України*. 2010. № 95. Ст. 3386.
5. Інструкція з організації діяльності дільничних офіцерів поліції : затв. наказом МВС України від 28.07.2017 № 650. *Офіційний вісник України*. 2017. № 70. Ст. 2136.
6. Про Національну поліцію : закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40–41. Ст. 379.

Одержано 15.03.2019

УДК 343.01

Сергій Володимирович БАБАНІН,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права та кримінології
факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ВПЛИВ ТИМЧАСОВОЇ ОКУПАЦІЇ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ НА ЗЛОЧИННІСТЬ. КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ НА ЦИХ ТЕРИТОРІЯХ ПІСЛЯ ЇХ ЗВІЛЬНЕННЯ

Дії, розпочаті в Україні країною-агресором 2014 р. та пов'язані із захопленням та тимчасовою окупацією територій України, призвели до різкого зростання кількості особливо тяжких та тяжких злочинів, а також кількості злочинів проти громадської безпеки. Так, 2013 р. в Україні було обліковано 13 тис. 776 особливо тяжких злочинів, 156 тис. 131 тяжкий злочин,

7 тис. 668 злочинів проти громадської безпеки. У 2014 р., попри захоплення частини територій України і, відповідно, неможливості здійснення обліку злочинів на цих територіях, зросла кількість облікованих особливо тяжких злочинів та злочинів проти громадської безпеки на підконтрольній Україні території (ці показники становили, відповідно, 25 тис. 872 та 9 тис. 460 злочинів). Абсолютний показник кількості тяжких злочинів 2014 р. був дещо нижчий ніж 2013 р. – 154 тис. 216, проте ця цифра не враховує злочини, вчинені на тимчасово окупованих територіях. Починаючи з 2015 р. кількість облікованих особливо тяжких, тяжких злочинів та злочинів проти громадської безпеки на підконтрольній Україні території суттєво перевищує аналогічні показники 2013 р. Так, 2015 р. обліковано 21 тис. 513 особливо тяжких злочинів, 177 тис. 855 тяжких злочинів і 8 тис. 785 злочинів проти громадської безпеки; відповідно, 2016 р. – 19 тис. 021, 213 тис. 521 та 8 тис. 140 злочинів; 2017 р. – 16 тис. 586, 198 тис. 074 та 9 тис. 623; 2018 р. – 15 тис. 691, 167 тис. 986 та 9 тис. 322 [1].

Держава здійснює всі можливі заходи щодо деокупації захоплених територій України. Це робиться і на нормативному рівні. Прийнятий ряд необхідних нормативно-правових актів у вказаному напрямку, зокрема, Закон України «Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях» від 18 січня 2018 р. [2], Указ Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30 квітня 2018 року «Про широкомасштабну антитерористичну операцію в Донецькій та Луганській областях»» від 30 квітня 2018 р. [3] та ін.

Разом з тим, після відновлення цілісності України постане питання притягнення до кримінальної відповідальності всіх осіб, винних за окупацію територій України, за злочини, вчинені цими особами з кінця 2013 р. (проти основ національної безпеки України, проти громадської безпеки, проти життя та здоров'я особи, проти власності тощо).

Оскільки у вчиненні цих злочинів, фактично, як різні види співучасників були і є задіяні тисячі (або десятки тисяч) громадян України, владі країни необхідно визначити концепцію притягнення цих осіб до кримінальної відповідальності. Притягнення абсолютно всіх винних до такої відповідальності, на наш погляд, є недоцільним і здатне призвести до чергової ескалації конфлікту в країні. Тому до відповідальності повинні притягуватись лише організатори та активні учасники окремих злочинів, а також виконавці тяжких та особливо тяжких злочинів проти основ національної безпеки, особи, власності, громадської безпеки.

Вирішення вищезазначеного питання можливе, зокрема, шляхом застосування амністії до осіб, які не належать до перерахованих.

Проте, за такі поширені злочини, вчинені з початку підготовки окупації території України, як «Дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади» (ст. 109 КК), «Посягання на територіальну цілісність і недоторканність України» (ст. 110 КК), «Державна зрада» (ст. 111 КК), «Бандитизм» (ст. 257 КК), «Терористичний акт» (ст. 258 КК) та за ряд інших злочинів амністія за чинним законодавством України не може бути застосована.

Стаття 4 Закону України «Про застосування амністії в Україні», зокрема, встановлює, що «Амністія не може бути застосована до: ... г) осіб, яких засуджено за злочини проти основ національної безпеки України, терористичний акт, бандитизм, умисне вбивство при обтяжуючих обставинах» [4].

Вважаємо, що ефективність кримінально-правової політики держави на тимчасово окупованих територіях України після їх звільнення буде залежати й від розроблення концепції притягнення до кримінальної відповідальності всіх винних за окупацію території України осіб, однією зі складових якої є розробка і прийняття нового Закону України «Про застосування амністії в Україні».

Список бібліографічних посилань

1. Статистична інформація // Генеральна прокуратура України : офіц. сайт. URL: <https://www.gp.gov.ua/ua/statinfo.html> (дата звернення: 12.03.2019).

2. Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях : закон України від 18.01.2018 № 2268-VIII // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2268-19> (дата звернення: 12.03.2019).

3. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30 квітня 2018 року «Про широкомасштабну антитерористичну операцію в Донецькій та Луганській областях» : указ Президента України від 30.04.2018 № 116/2018 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/116/2018> (дата звернення: 12.03.2019).

4. Про застосування амністії в Україні : закон України від 01.10.1996 № 392/96-ВР // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/96-вр> (дата звернення: 12.03.2019).

Одержано 17.03.2019

УДК 344.22(477)

Юрій Вячеславович БАДЮКОВ,

здобувач Харківського національного університету внутрішніх справ

ДО ПИТАННЯ ПРО СУБ'ЄКТА ПОГАНОГО ПОВОДЖЕННЯ З ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНИМИ

Проблеми кримінально-правової характеристики суб'єкта злочину, передбаченого ст. 434 КК України «Погане поводження з військовополоненими», поки що майже не привертала увагу сучасних фахівців з кримінального права. Безперечно, вони мають розглядатись у межах вже розроблених загальних і спеціальних питань ознак суб'єкта злочину в цілому й конкретного суспільно небезпечного діяння, на основі практики відображення в законі ознак суб'єкта як одного з елементів складу злочину.

Загальна проблематика суб'єкта злочину є далеко не новою в теорії кримінального права. Так, питання загального суб'єкта злочину сьогодні можна визнати одними з найбільш повно розроблених і одними з найбільш стабільних вчень у цій науці. Втім, цього не можна сказати про спеціального суб'єкта, адже норми про нього безпосередньо й досить тісно пов'язані зі змінами чинного законодавства (і не лише кримінального). Крім того, розробці окремих положень КК України (наприклад, приписів про відповідальність за вчинення злочинних дій під час воєнного стану чи збройного конфлікту або норм про злочини проти миру та безпеки людства тощо) донедавна не приділялося достатньо уваги з тієї причини, що обставини, на які вони були розраховані, не сприймалися як реальні загрози для України. Тому сьогодні вони потребують адаптації до сучасних соціально-правових реалій та потреб кримінально-правової доктрини. Багато у чому актуальності розробці положень цих норм додали окупація Російською Федерацією території Кримського півострову, воєнні дії у східному регіоні України.

Питання кримінально-правової характеристики воєнних та військових злочинів розглядали Г. Анісімов, В. Базов, А. Васильєв, В. Гришук, С. Денисов, Ю. Дзюба, С. Дячук, О. Житний, М. Карпенко, В. Касинюк, В. Клименко, А. Мухамеджанова, В. Навроцький, М. Панов, В. Попович, А. Савченко, М. Хавронюк, С. Харитонов деякі інші фахівці. Разом з цим, склади військових злочинів розглядаються в більшості праць лише фрагментарно, виключно за наявності потреби практики (наприклад, при опрацюванні питання про ухилення від призову на військову службу, при визначенні окремих аспектів відповідальності за залишення військової частини тощо).

У зв'язку зі сказаним вище потребують уваги положення ст. 434 КК України, якою передбачено відповідальність за погане поводження з військовополоненими яке мало місце неодноразово, або пов'язане з особливою жорстокістю, або спрямоване проти хворих і поранених, а також недбале виконання обов'язків щодо хворих і поранених особами, на яких покладено їх лікування і піклування про них, за відсутності ознак більш тяжкого злочину. Як відомо, потерпілий (військовослужбовець або інші прирівняні до нього особи відповідно до ст. 4 Женевської конвенції про поводження з військовополоненими (1949 р.) [1] (далі – Конвенція) у контексті цієї статті – це учасник воєнних дій або збройного конфлікту на боці ворога, при захопленні в полон, набуває статусу військовополоненого, на якого повинні поширюватися положення Конвенції у частині гуманного поводження, заборони фізичного калічення, медичних чи наукових експериментів будь-якого характеру, які не обґрунтовані потребою в проведенні медичного, стоматологічного або стаціонарного лікування військовополоненого тощо. Україна,